

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Факультет здоров'я, фізичного виховання і спорту
Кафедра фізичної терапії та ерготерапії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
 Олексій ЖИЛЬЦОВ
«05» 09 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПЕРША МЕДИЧНА ДОПОМОГА
Для студентів

Спеціальності: 227 - Фізична терапія, ерготерапія

Рівня вищої освіти: перший (бакалаврський)

Освітньо-професійної програми: 227.00.02 «Фізична терапія, ерготерапія»

Київ - 2022

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Процедура № 0955/22

(підпис) (прізвище, ініціали)
« » 2022 р.

Розробники:

Хорошуха М. Ф., доктор педагогічних наук, кандидат медичних наук, доцент,
професор кафедри фізичної реабілітації та біокінезіології.

Викладачі:

Хорошуха М. Ф., доктор педагогічних наук, кандидат медичних наук, доцент,
професор кафедри фізичної реабілітації та біокінезіології.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри фізичної
реабілітації та біокінезіології

Протокол від 2022 р. №

Завідувач кафедри _____ (В.М. Савченко)
(підпис)

Робочу програму погоджено з грантом освітньої (професійної/наукової)
програми (керівником проектної групи)
____.____.2022 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) _____ (М.Ф. Хорошуха)
(підпис)

Робочу програму перевірено
____.____.2022 р.

Заступник директора/декана _____ (О.С. Комоцька)
(підпис)

Пролонговано :

На 20__/20__ н.р _____ (______). «__» 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (______). «__» 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (______). «__» 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (______). «__» 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р _____ (______). «__» 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	Денна	Заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	4/120	
Курс	2	
Семестр	3	
Кількість модулів	4	
Обсяг кредитів	4	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	56	
Модульний контроль	8	
Семестровий контроль		
Самостійна робота	56	
Форма семестрового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – формування сучасного мислення студентської молоді та системи спеціальних знань про негативний вплив різних факторів зовнішнього середовища, які можуть бути причиною виникнення травматичних ушкоджень, розвитку гострих патологічних станів, отруєнь організму, психічних і соматичних захворювань тощо; опанування навичками професійної компетентності з надання першої (долікарської) медичної допомоги з використанням засобів як наукової (ортодоксальної) медицини, так й нетрадиційної медицини, зокрема медицини Сходу (Індія, Китай та ін.), що виправдали себе протягом віків і не втратили своєї значущості донині, при нещасних випадках, невідкладних і загрозливих для життя та здоров'я станах людей, а також відновлення життєво важливих функцій організму потерпілого та попередження розвитку можливих ускладнень.

Завдання дисципліни:

1. Надати базові знання з питань негативного впливу різних чинників навколишнього середовища (фізичних, хімічних, біологічних тощо) на організм людини та можливий розвиток травм, гострих патологічних станів, захворювань і їх ускладнень.

2. Надати базові відомості про основи загальної патології, без знання яких неможливе розуміння розвитку гострих патологічних станів, травматичних ушкоджень, різного роду отруєнь організму тощо.

3. Надати базові знання з питань швидкого орієнтування в екстремальних умовах в плані правильної діагностики виду травматичних ушкоджень та розвитку патологічних станів з метою належного вибору способу надання першої медичної допомоги потерпілому.

4. Сформувати здатність застосувати знання про причини виникнення та механізми розвитку травм опорно-рухового апарату (забиття, розтягнення, розриви м'язів і сухожилків, вивихи, переломи) та оволодіння методикою надання долікарської допомоги при цих ушкодженнях.

5. Сформувати здатність продемонструвати знання про причини розвитку черепно-мозкових ушкоджень (травм голови), а саме: струсу головного мозку, забиття та стиснення головного мозку та, відповідно, оволодіння як методикою надання першої медичної допомоги, так і вибору правильного способу транспортування потерпілого.

6. Надати знання про перебіг травм грудної клітки (зокрема, відкритого пневмотораксу) та внутрішніх органів живота та оволодіти методикою надання долікарської допомоги при цих ушкодженнях.

7. Сформувати здатність надавати долікарську допомогу (проведення реанімаційних заходів: штучне дихання, непрямий масаж серця) в загрозованих для життя станах (утоплення, ураження блискавкою, електротравми).

8. Сформувати здатність продемонструвати знання та уміння надати першу медичну допомогу в разі виникнення (зокрема, у спортсменів) наступних гострих патологічних станів: 1) запаморочення (гравітаційний шок, ортостатичний колапс, запаморочення при напрузі, запаморочення при короткочасній зупинці серця), 2) тепловий та сонячний удари, 3) гіпоглікемічний стан, 4) замерзання, 5) гострий печінковий больовий синдром, 6) синдром внутрішньо-судинного згортання крові.

9. Опанувати знаннями про причини розвитку, прояв клінічних ознак та надання долікарської допомоги потерпілим у разі нападу стенокардії, епілепсії, розвитку гіпертонічного кризу, отруєння чадним газом (оксидом вуглецю), ліками, наркотичними засобами.

10. Сформувати здатність застосувати знання про причини та ознаки розвитку шоку у потерпілого та оволодіти методикою долікарської допомоги у різні періоди перебігу згаданого стану.

11. Надати знання про токсичну дію отруйних речовин, шляхи попадання їх в організм, ознаки отруєнь та опанувати загально визнаними способами надання долікарської допомоги при різних отруєннях.

12. Надати знання про токсичну дію отруйних істот (рослин, тварин), ймовірні шляхи попадання їх в організм, ознаки отруєнь та оволодіти методикою долікарської допомоги при укусі тварин.

13. Сформувати здатність продемонструвати знання та уміння щодо можливостей використання нетрадиційних методів (рефлексотерапії) в наданні першої медичної допомоги в екстремальних умовах.

Загальні компетентності:

1. (ЗК 01). Набути знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Фахові компетентності спеціальності:

1. (СК 02). Сформувати здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції.

2. (СК 03). Сформувати здатність трактувати патологічні процеси та порушення і застосовувати для їх корекції придатні засоби фізичної терапії, ерготерапії.
3. (СК 05). Сформувати здатність провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця практичну діяльність з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, неврології та нейрохірургії, кардіології та пульмонології, а також інших областях медицини.
4. (СК 10). Сформувати здатність проводити оперативний, поточний та етапний контроль стану пацієнта / клієнта відповідними засобами й методами (додаток 1) та документувати отримані результати.
5. (СК 11). Сформувати здатність адаптувати свою поточну практичну діяльність до змінних умов.
6. (СК 12). Сформувати здатність надавати долікарську допомогу під час виникнення невідкладних станів.
7. (СК 13). Сформувати здатність навчати пацієнта/опікунів самообслуговуванню / догляду, профілактиці захворювань, травм, ускладнень та неповносправності, здоровому способу життя.

Результати навчання за дисципліною

1. (ПРН-17). Здатність застосувати знання про причини та ознаки гіпертонічної та ішемічної (стенокардія, інфаркт міокарда, кардіосклероз) хвороб серця та інсульту. Володіння методикою надання долікарської допомоги під час раптових серцево-судинних захворювань.
2. (ПРН-19). Здатність продемонструвати знання особливостей різних видів ран (різані, колоті, вогнестрільні тощо), знання видів кровотеч та їх наслідків, оволодіння методикою долікарської допомоги під час зовнішньої та внутрішньої кровотеч.
3. Знати основи надання допомоги при деяких патологічних станах (опіках, відмороженнях, ушкодженнях електричним струмом, синдромі тривалого тиснення, переломах, кровотечах, травматичному шоку, пораненнях тощо) і раптових захворюваннях, в звичайних умовах та в екстремальних ситуаціях.
4. Вміти діагностувати і знати механізми розвитку травматичних ушкоджень різного генезу.
5. Вміти володіти технікою десмургії, транспортної іммобілізації та тимчасової зупинки кровотеч.
6. Вміти володіти навичками діагностики раптових станів у потерпілих та проведення відносно простих методів дослідження функціонального стану кардіореспіраторної системи (вимірювати температуру тіла, артеріальний тиск, частоту і характер пульсу, дихання).
7. Кваліфіковано надати першу медичну допомогу в разі виникнення гострих патологічних станів [запаморочення (гравітаційний шок, ортостатичний колапс, запаморочення при напрузі та запаморочення при короткочасній зупинці серця), тепловий та сонячний удари, гіпоглікемічний стан, замерзання, гострий печінковий больовий синдром, синдром внутрішньо-судинного згортання крові], що мають місце в практиці спортивної та клінічної медицини.

8. Вміти розпізнати клінічні ознаки дії отруйних речовин (промислові отрути, отрутохімікати, лікарські препарати, хімічні речовини побуту тощо), харчових отруєнь (ботулізм, сальмонельоз, отруєння грибами, гіркими ядрами кісткових плодів, пророслою картоплею, сирою білою квасолею тощо) та надати першу долікарську допомогу при розвитку згаданих отруєнь.
9. Вміти розпізнати клінічні ознаки антропоозоозних захворювань та надати першу допомогу при укусах змій, комах, собак та інших тварин.
10. Вміти використовувати в майбутній професійній діяльності нетрадиційні методи (зокрема, методи рефлексотерапії: акупунктуру та акупресуру) надання потерпілим першої медичної допомоги в екстремальних умовах.
11. Вміти володіти правилами роботи в умовах стихійного лиха чи екстремальних ситуацій.
12. Вміти надавати потерпілим екстрену психологічну допомогу в умовах впливу на них різних психологічних факторів.
13. Вміти використовувати набуті знання не тільки в професійній діяльності, побуті та особистому житті, а також в повсякденній роботі з різним контингентом людей.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт				
		Аудиторна:				
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні
Змістовий модуль 1. Перша медична допомога при механічних ушкодженнях та пораненнях						
Тема 1. Травми: загальна характеристика, причини та механізми виникнення травматичних ушкоджень. Ушкодження шкіри. Травми опорно-рухового апарату (ОРА). Перша медична допомога при ушкодженні шкіри та ОРА.	16	2		6		8
Тема 2. Травми нервової системи. Травми голови у боксерів. Травми грудної клітки і живота. Перша медична допомога при травмах голови, грудної клітки та живота.	12	2		4		6
Модульний контроль	2					
Разом	30	4		10		14
Змістовий модуль 2. Перша медична допомога при отруєннях						

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Тема 3. Отруйні речовини та шляхи попадання їх в організм людини. Характеристика токсичної дії отруйних речовин. Перша медична допомога при отруєннях.	8	2		2			4
Тема 4. Харчові отруєння. Перша медична допомога при харчових отруєннях.	8	2		2			4
Тема 5. Дія отруйних істот (рослин, тварин) на організм людини. Перша медична допомога при укусах тварин.	8	2		2			4
Модульний контроль	2						
Разом	26	6		6			12
Змістовий модуль 3. Перша медична допомога при розвитку гострих патологічних станів							
Тема 6. Запаморочення у спортсменів. Тепловий та сонячний удари. Замерзання. Гіпоглікемічний стан. Гострий печінковий больовий синдром. Синдром внутрішньосудинного згортання крові. Перша медична допомога при цих станах.	12	2		4			6
Тема 7. Серцево-судинна реанімація при утопленні, електротравмах, ураженні блискавкою та опіках.	12	2		4			6
Тема 8. Гіпертонічний криз. Напад стенокардії, інфаркту міокарда. Напад епілепсії. Гіперглікемічний стан. Отруєння чадним газом. Отруєння ліками. Отруєння наркотиками. Перша медична допомога при цих станах.	12	2		4			6
Модульний контроль	2						
Разом	38	6		12			18
Змістовий модуль 4. Екстрена психологічна допомога в умовах впливу психологічних факторів на людину та нетрадиційні методи (акупунктура, акупресура) надання долікарняної допомоги в екстремальних умовах							
Тема 9. Характеристика впливу психологічних факторів на людину. Екстрена психологічна допомога.	12	2		4			6

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Тема 10. Нетрадиційні методи надання першої долікарняної допомоги в екстремальних умовах.	12	2		4			6
Модульний контроль	2						
Разом	26	4		8			12
Усього	120	20		36			56

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Перша медична допомога при механічних ушкодженнях та пораненнях.

Лекція 1. Травми: загальна характеристика, причини та механізми виникнення травматичних ушкоджень. Ушкодження шкіри. Травми опорно-рухового апарату (ОРА). Перша медична допомога при ушкодженні шкіри та ОРА.

Основні питання / ключові слова: Причини та механізми виникнення травматичних ушкоджень. Ушкодження шкіри: потертості (пухирі), оmozolenість, садна, рана. Травми опорно-рухового апарату: забиття, розтягнення м'язів, ушкодження сухожилків, вивихи, переломи. Перша медична допомога при ушкодженні шкіри. Перша медична допомога при ушкодженні ОРА.

Практичне заняття 1. Травми: загальна характеристика, причини та механізми виникнення травматичних ушкоджень. Ушкодження шкіри: потертості (пухирі), оmozolenість, садна, рана. Перша медична допомога при ушкодженні шкіри.

Основні питання / ключові слова: Причини та механізми виникнення травматичних ушкоджень. Ушкодження шкіри: потертості (пухирі), оmozolenість, садна, рана. Перша медична допомога при ушкодженні шкіри.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.
2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.
3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.

4. Кучмістова О. Ф. Перша долікарська допомога з основами анатомії та фізіології людини: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ф. Кучмістова, А.П. Строкань; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К.: КНУТД, 2005.-169 с.
5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.
6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.
7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гищак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.
8. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.
9. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.
10. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К. : Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Практичне заняття 2. Травми опорно-рухового апарату: забиття, розтягнення м’язів, ушкодження сухожилків, вивихи, переломи. Кровотечі та їх характеристика. Методи і засоби тимчасової та кінцевої зупинки кровотеч.

Основні питання / ключові слова: Травми опорно-рухового апарату: забиття, розтягнення м’язів, ушкодження сухожилків, вивихи, переломи. Кровотечі. Види кровотеч. Методи зупинки кровотеч.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.
2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.
3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.
4. Кучмістова О. Ф. Перша долікарська допомога з основами анатомії та фізіології людини: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ф. Кучмістова, А.П. Строкань; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К.: КНУТД, 2005.-169 с.
5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.
6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.
7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гищак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.
8. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.

9. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.

10. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Практичне заняття 3. Десмургія – накладання бинтових пов'язок на різні ділянки тіла. Перша медична допомога при ушкодженні ОРА: іммобілізація (знерухомлення), особливості транспортування потерпілих з різними травмами.

Основні питання / ключові слова: Травми опорно-рухового апарату (ОРА). Перша медична допомога при ушкодженні ОРА: іммобілізація, транспортування потерпілих.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.

2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.]; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль: ТДМУ, 2015 – 346 с.

3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. – К.: Основа, 2003. – 124 с.

4. Кучмістова О. Ф. Перша долікарська допомога з основами анатомії та фізіології людини: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ф. Кучмістова, А.П. Строкань; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. – К.: КНУТД, 2005.-169 с.

5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.

6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. – 844 с.

7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гищак, О.В. Долинна. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. – 216 с.

8. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.

9. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.

10. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Лекція 2. Травми нервової системи. Травми голови у боксерів. Травми грудної клітки і живота. Перша медична допомога при травмах голови, грудної клітки та живота.

Основні питання / ключові слова: Травми нервової системи (голови): струс головного мозку, забиття головного мозку, стиснення головного мозку. Ознаки та перша медична допомога. Травми голови у боксерів: нокаут,

нокдаун, стан «гrogгі». Пошкодження нервів. Пневмоторакс, «гострий живіт». Ознаки та перша медична допомога.

Практичне заняття 4. Травми нервової системи (голови). Травми голови у боксерів: струс головного мозку, забиття головного мозку, стиснення головного мозку. Пошкодження нервів. Ознаки та перша медична допомога.

Основні питання / ключові слова: Травми нервової системи (голови): струс головного мозку, забиття головного мозку, стиснення головного мозку. Ознаки та перша медична допомога. Травми голови у боксерів: нокаут, нокдаун, стан «гrogгі». Пошкодження нервів. Перша медична допомога.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.
2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.
3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.
4. Кучмістова О. Ф. Перша долікарська допомога з основами анатомії та фізіології людини: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ф. Кучмістова, А.П. Строкань; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К.: КНУТД, 2005.-169 с.
5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.
6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.
7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гишак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.
8. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.
9. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.
10. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К. : Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Практичне заняття 5. Травми грудної клітки і живота. Перша медична допомога при травмах грудної клітки та живота.

Основні питання / ключові слова: Травми грудної клітки. Пневмоторакс. Травми живота. «Гострий живіт». Ознаки та перша медична допомога.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.
2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.

3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.
4. Кучмістова О. Ф. Перша долікарська допомога з основами анатомії та фізіології людини: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ф. Кучмістова, А.П. Строкань; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К.: КНУТД, 2005.-169 с.
5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.
6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.
7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гишак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.
8. Теорія і практика інтенсивної терапії / за ред. П. Варги. – 2013. – 87 с.
9. Шукалюк Г.П. Серцево-легенева реанімація: виконуємо вчасно, ефективно, безпечно //Довідник спеціаліста з охорони праці. – 2017. – № 10. – С. 60–64.

Змістовий модуль 2. Перша медична допомога при отруєннях

Лекція 3. Отруйні речовини та шляхи попадання їх в організм людини.

Характеристика токсичної дії отруйних речовин. Перша медична допомога при отруєннях.

Основні питання / ключові слова: отруйні речовини (ОР), класифікація ОР, шляхи потрапляння ОР в організм людини, специфічні та неспецифічні отруєння. Перша медична допомога при отруєннях.

Практичне заняття 6. Отруйні речовини та шляхи попадання їх в організм людини. Характеристика токсичної дії отруйних речовин. Перша медична допомога при отруєннях.

Основні питання / ключові слова: отруйні речовини (ОР), класифікація ОР, шляхи потрапляння ОР в організм людини, специфічні та неспецифічні отруєння. Перша медична допомога при отруєннях.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.
2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.
3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.
5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.
6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.
7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гишак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.

8. Ковжога С.О. Цивільний захист і охорона праці в галузі: [навч. посіб.] / С.О. Ковжога, С.А. Тузіков, Є.В. Карманний, А.П. Зенін. – Х. : Право, 2013. – 192 с.

9. Ковжога С.О. Безпека життєдіяльності: [навч. посіб.] / С.О. Ковжога, О.Д. Малько, А.М. Полежаєв. – Х. : Право, 2014. – 304 с.

Лекція 4. Харчові отруєння. Перша медична допомога при харчових отруєннях.

Основні питання / ключові слова: харчові отруєння (ХО) та їх класифікація, мікробні та немікробні ХО, клінічні ознаки ХО. Перша медична допомога при ХО.

Практичне заняття 7. Харчові отруєння. Перша медична допомога при харчових отруєннях.

Основні питання / ключові слова: харчові отруєння (ХО) та їх класифікація, мікробні та немікробні ХО, клінічні ознаки ХО. Перша медична допомога при ХО.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.

2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.

3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.

5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.

6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.

7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гищак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.

8. Ковжога С.О. Цивільний захист і охорона праці в галузі: [навч. посіб.] / С.О. Ковжога, С.А. Тузіков, Є.В. Карманний, А.П. Зенін. – Х. : Право, 2013. – 192 с.

9. Ковжога С.О. Безпека життєдіяльності: [навч. посіб.] / С.О. Ковжога, О.Д. Малько, А.М. Полежаєв. – Х. : Право, 2014. – 304 с.

Лекція 5. Дія отруйних істот (рослин, тварин) на організм людини.

Основні питання / ключові слова: отруйні рослини та їх класифікація, вплив отруйних рослин на організм людини, алергічні хвороби, отруйні тварини, вплив отруйних тварин на організм людини, антропозоонозні захворювання, алергія на тварин. Перша медична допомога при дії отруйних речовин рослин та укусах отруйних істот.

Практичне заняття 8. Дія отруйних істот (рослин, тварин) на організм людини. Перша медична допомога.

Основні питання / ключові слова: отруйні рослини та їх класифікація, вплив отруйних рослин на організм людини, алергічні хвороби, отруйні тварини, вплив отруйних тварин на організм людини, антропозоонозні захворювання, алергія на тварин. Перша медична допомога при дії отруйних речовин рослин та укусах отруйних істот.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.
2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.]; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.
3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.
5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.
6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.
7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гишак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.
8. Ковжого С.О. Цивільний захист і охорона праці в галузі: [навч. посіб.] / С.О. Ковжого, С.А. Тузіков, Є.В. Карманний, А.П. Зенін. – Х. : Право, 2013. – 192 с.
9. Ковжого С.О. Безпека життєдіяльності: [навч. посіб.] / С.О. Ковжого, О.Д. Малько, А.М. Полежаєв. – Х. : Право, 2014. – 304 с.

Змістовий модуль 3. Перша медична допомога при розвитку гострих патологічних станів

Лекція 6. Запаморочення у спортсменів. Тепловий та сонячний удари. Замерзання. Гіпоглікемічний стан. Гострий печінковий больовий синдром. Синдром внутрішньо-судинного згортання крові. Перша медична допомога при цих станах.

Основні питання / ключові слова: гравітаційний шок, ортостатичний колапс, запаморочення при напруженні та короткочасній зупинці серця; тепловий та сонячний удари; замерзання; гострий печінковий больовий синдром; синдром внутрішньо-судинного згортання крові. Перша медична допомога при цих станах.

Практичне заняття 9.

Запаморочення у спортсменів: гравітаційний шок, ортостатичний колапс, запаморочення при напруженні та короткочасній зупинці серця. Тепловий та сонячний удари. Замерзання. Перша медична допомога при цих станах.

Основні питання / ключові слова: гравітаційний шок, ортостатичний колапс, запаморочення при напруженні та короткочасній зупинці серця; тепловий та сонячний удари; замерзання. Перша медична допомога при цих станах.

Рекомендована література:

1. Михалюк Є. Л. Актуальні питання спортивної медицини : монографія / Євген Леонідович Михалюк. – Запоріжжя, ЗДМУ. – 160 с.

2. Фізична реабілітація, спортивна медицина : [підручник для студ. вищих мед. навч. закладів] / В. В. Абрамов, В. В. Клапчук, О. Б. Неханевич [та ін.]; за ред. професора В. В. Абрамова та доцента О. Л. Смирнової. – Дніпропетровськ, Журфонд, 2014. – 456 с.

3. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.

4. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.

5. Хорошуха М. Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ф. Хорошуха. – К. : Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Практичне заняття 10. Гіпоглікемічний стан. Гострий печінковий больовий синдром. Синдром внутрішньо-судинного згортання крові. Перша медична допомога при цих станах.

Основні питання / ключові слова: гіпоглікемічний стан, гострий печінковий больовий синдром, синдром внутрішньо-судинного згортання крові. Перша медична допомога при цих станах.

Рекомендована література:

1. Михалюк Є. Л. Актуальні питання спортивної медицини : монографія / Євген Леонідович Михалюк. – Запоріжжя, ЗДМУ. – 160 с.

2. Фізична реабілітація, спортивна медицина : [підручник для студ. вищих мед. навч. закладів] / В. В. Абрамов, В. В. Клапчук, О. Б. Неханевич [та ін.]; за ред. професора В. В. Абрамова та доцента О. Л. Смирнової. – Дніпропетровськ, Журфонд, 2014. – 456 с.

3. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.

4. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.

5. Хорошуха М. Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ф. Хорошуха. – К. : Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Лекція 7. Утоплення. Електротравми, ураження блискавкою та опіках. Перша медична допомога при цих станах.

Основні питання / ключові слова: утоплення, види утоплення, клінічна смерть, біологічна смерть, реанімаційні заходи, «азбука оживлення», непрямий масаж серця, штучна легенева вентиляція; дія електричного струму на організм людини; ураження блискавкою. Перша медична допомога при цих станах.

Практичне заняття 11. Утоплення. Перша медична допомога при утопленні.

Основні питання / ключові слова: утоплення, види утоплення, клінічна смерть, біологічна смерть, «азбука оживлення», реанімаційні заходи: непрямий масаж серця, штучна легенева вентиляція.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.
2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.
3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.
4. Кучмістова О. Ф. Перша долікарська допомога з основами анатомії та фізіології людини: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ф. Кучмістова, А.П. Строкань; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К.: КНУТД, 2005.-169 с.
5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.
6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.
7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гищак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.
8. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.
9. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.
10. Хорошуха М. Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ф. Хорошуха. – К. : Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Практичне заняття 12. Електротравми, ураження блискавкою, опіки. Перша медична допомога при цих станах.

Основні питання / ключові слова: електротравми, ураження блискавкою, опіки, реанімаційні заходи: непрямий масаж серця, штучна легенева вентиляція, трахеотомія.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.
2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.
3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.
4. Кучмістова О. Ф. Перша долікарська допомога з основами анатомії та фізіології людини: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ф. Кучмістова, А.П. Строкань; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К.: КНУТД, 2005.-169 с.

5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.

6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.

7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гищак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.

8. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.

9. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.

10. Хорошуха М. Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ф. Хорошуха. – К. : Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Лекція 8. Гіпертонічний криз. Напад стенокардії, інфаркту міокарда. Напад епілепсії. Гіперглікемічний стан. Отруєння чадним газом. Отруєння ліками. Отруєння наркотиками. Перша медична допомога при цих станах.

Основні питання / ключові слова: Гіпертонічний криз. Напад стенокардії. Напад епілепсії. Гіперглікемічний стан. Отруєння чадним газом. Отруєння ліками. Отруєння наркотиками. Перша медична допомога при цих станах.

Практичне заняття 13. Гіпертонічний криз. Напад стенокардії. Інфаркт міокарду. Перша медична допомога при цих станах.

Основні питання / ключові слова: Гіпертонічний криз. Напад стенокардії. Інфаркт міокарду. Перша медична допомога при цих станах.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.

2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.

3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.

4. Кучмістова О. Ф. Перша долікарська допомога з основами анатомії та фізіології людини: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ф. Кучмістова, А.П. Строкань; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К.: КНУТД, 2005.-169 с.

5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.

6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.

7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гищак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.

8. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у

спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.

9. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.

10. Хорошуха М. Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К. : Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Практичне заняття 14. Напад епілепсії. Гіперглікемічний стан. Отруєння чадним газом. Отруєння ліками. Отруєння наркотиками. Перша медична допомога при цих станах.

Основні питання / ключові слова: Напад епілепсії. Гіперглікемічний стан. Отруєння чадним газом. Отруєння ліками. Отруєння наркотиками. Перша медична допомога при цих станах.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.

2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.

3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.

4. Кучмістова О. Ф. Перша долікарська допомога з основами анатомії та фізіології людини: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ф. Кучмістова, А.П. Строкань; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К.: КНУТД, 2005.-169 с.

5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.

6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.

7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гишак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.

8. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.

9. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.

10. Хорошуха М. Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ф. Хорошуха. – К. : Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Змістовий модуль 4. Екстрена психологічна допомога в умовах впливу психологічних факторів на людину та нетрадиційні методи (акупунктура, акупресура) надання долікарняної допомоги в екстремальних умовах.

Лекція 9. Характеристика впливу психологічних факторів на людину. Екстрена психологічна допомога.

Основні питання / ключові слова: психологічні фактори потенційної небезпеки: 1) страх, 2) апатія, 3) ступор, 4) рухове збудження, 5) агресія, 6) нервові тремтіння, 7) плач, 8) істерика, 9) паніка, 10) реакція горя. Екстрена психологічна допомога.

Практичне заняття 15. Психологічні фактори потенційної небезпеки: страх, апатія, ступор, рухове збудження, агресія. Екстрена психологічна допомога.

Основні питання / ключові слова: психологічні фактори потенційної небезпеки: страх, апатія, ступор, рухове збудження, агресія. Екстрена психологічна допомога.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.

2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.

3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.

4. Ковжога С.О. Цивільний захист і охорона праці в галузі: [навч. посіб.] / С.О. Ковжога, С.А. Тузіков, Є.В. Карманний, А.П. Зенін. – Х. : Право, 2013. – 192 с.

5. Ковжога С.О. Безпека життєдіяльності: [навч. посіб.] / С.О. Ковжога, О.Д. Малько, А.М. Полежаєв. – Х. : Право, 2014. – 304 с.

6. Соціальна та екологічна безпека життєдіяльності. Частина 1. Теоретичні основи екологічної та соціальної безпеки життєдіяльності: [курс лекцій] / О.І. Вальченко, О.М. Гунченко, Л.А. Сергєєва, О.І. Глебова. – К.: НУБіП України, 2018. – 171 с.

Практичне заняття 16. Психологічні фактори потенційної небезпеки: нервові тремтіння, плач, істерика, паніка, реакція горя. Екстрена психологічна допомога.

Основні питання / ключові слова: психологічні фактори потенційної небезпеки: страх, апатія, ступор, рухове збудження, агресія. Екстрена психологічна допомога.

Рекомендована література:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.

2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.

3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.

4. Ковжога С.О. Цивільний захист і охорона праці в галузі: [навч. посіб.] / С.О. Ковжога, С.А. Тузіков, Є.В. Карманний, А.П. Зенін. – Х. : Право, 2013. – 192 с.

5. Ковжога С.О. Безпека життєдіяльності: [навч. посіб.] / С.О. Ковжога, О.Д. Малько, А.М. Полежаєв. – Х. : Право, 2014. – 304 с.

6. Соціальна та екологічна безпека життєдіяльності. Частина 1. Теоретичні основи екологічної та соціальної безпеки життєдіяльності: [курс лекцій] / О.І. Вальченко, О.М. Гунченко, Л.А. Сергєєва, О.І. Глебова. – К.: НУБіП України, 2018. – 171 с.

Лекція 10. Нетрадиційні методи надання першої долікарняної допомоги в екстремальних умовах.

Основні питання / ключові слова: непритомність (зомління), біль в серці, серцебиття, серцевий напад, інфаркт міокарда, тепловий та сонячний удари, приступ бронхіальної астми, носова кровотеча, укуси отруйних змій, закачування в транспорті, алкогольне отруєння. Перша медична допомога при цих станах. Рефлексотерапія (акупунктура, акупресура).

Практичне заняття 17. Нетрадиційні методи надання першої долікарняної допомоги в екстремальних умовах. Перша медична допомога при непритомності (зомлінні), болю в серці, серцебитті, серцевому нападі, інфаркту міокарда, тепловому та сонячному ударах.

Основні питання / ключові слова: непритомність (зомління), біль в серці, серцебиття, серцевий напад, інфаркт міокарда, тепловий та сонячний удари. Перша медична допомога при цих станах. Рефлексотерапія (акупунктура, акупресура).

Рекомендована література:

1. Лисенюк В.П. Основи рефлексотерапії, фітотерапії та гомеопатії: [підруч. для студ. вищ. навч. закл. IV рівня акред.]. – К.: Всеукр. спеціаліз. вид-во «Медицина», 2010. – 424 с.

2. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.

3. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.

4. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Практичне заняття 18. Нетрадиційні методи надання першої долікарняної допомоги в екстремальних умовах. Перша медична допомога при приступі бронхіальної астми (ядусі), носових кровотечах, укусах отруйних змій, закачуванні в транспорті, алкогольному отруєнні.

Основні питання / ключові слова: приступ бронхіальної астми, носова кровотеча, укуси отруйних змій, закачування в транспорті, алкогольне отруєння. Перша медична допомога при цих станах. Рефлексотерапія (акупунктура, акупресура).

Рекомендована література:

1. Лисенюк В.П. Основи рефлексотерапії, фітотерапії та гомеопатії: [підруч. для студ. вищ. навч. закл. IV рівня акред.]. – К.: Всеукр. спеціаліз. вид-во «Медицина», 2010. – 424 с.

2. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у

спортсменів. – Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.

3. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.

4. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	3	3	3	3	2	2
Відвідування семінарських									
Відвідування практичних занять	1	5	5	3	3	6	6	4	4
Робота на семінарському занятті									
Робота на практичному занятті	10	5	50	3	30	6	60	4	40
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)									
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ									
Разом			87		66		99		76
Максимальна кількість балів : 328									
Розрахунок коефіцієнта : $328 / 100 = 3,28$									

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Змістовий модуль теми курсу	Академічний контроль	Бал
Змістовий модуль 1. Перша медична допомога при механічних ушкодженнях та пораненнях (14 годин)		

Змістовий модуль теми курсу	Академічний контроль	Бал
Спортивні травми: причини та механізми виникнення травматичних ушкоджень. Ушкодження шкіри. Перша медична допомога при ушкодженні шкіри. Травми опорно-рухового апарату. Перша медична допомога при травмах опорно-рухового апарату. Кровотечі. Класифікація кровотеч. Перша медична допомога при кровотечах. Травми нервової системи. Перша медична допомога при травмах голови. Травми голови у боксерів. Травми грудної клітки і живота. Перша медична допомога при травмах грудної клітки та живота.	Поточний	5
Змістовий модуль 2. Перша медична допомога при отруєннях (12 годин)		
Отруйні речовини та шляхи попадання їх в організм людини. Характеристика токсичної дії отруйних речовин. Харчові отруєння. Перша медична допомога при отруєннях. Дія отруйних істот (рослин, тварин) на організм людини. Перша медична допомога.	Поточний	5
Змістовий модуль 3. Перша медична допомога при розвитку гострих патологічних станів (18 годин)		
Запаморочення у спортсменів: гравітаційний шок, ортостатичний колапс, запаморочення при напруженні та короткочасній зупинці серця. Тепловий та сонячний удари. Замерзання. Гіпоглікемічний стан. Гострий печінковий больовий синдром. Синдром внутрішньо-судинного згортання крові. Утоплення. Електротравми, ураження блискавкою. Гіпертонічний криз. Напад стенокардії. Напад епілепсії. Гіперглікемічний стан. Отруєння чадним газом. Отруєння ліками. Отруєння наркотиками. Перша медична допомога при цих станах.	Поточний	5
Змістовий модуль 4. Екстрена психологічна допомога в умовах впливу психологічних факторів на людину та нетрадиційні методи (акупунктура, акупресура) надання долікарняної допомоги в екстремальних умовах (12 годин)		
Психологічні фактори потенційної небезпеки: страх, апатія, ступор, рухове збудження, агресія нервово тремтіння, плач, істерика, паніка, реакція горя. Екстрена психологічна допомога. Нетрадиційні методи надання першої долікарняної допомоги в екстремальних умовах. Перша медична допомога при непритомності (зомлінні), болю в серці, серцебитті, серцевому нападі, інфаркту міокарда, тепловому та сонячному ударах, приступі бронхіальної астми (ядусі), носових кровотечах, укусах отруйних змій, закачуванні в транспорті, алкогольному отруєнні.	Поточний	5
Всього: 56 годин		20

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;

- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Форма контролю — модульне письмове тестування.

Критерії оцінювання модульного письмове тестування:

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	24 - 25
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	21 - 23
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	18 – 20
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	13 – 17
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	10 -13
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модуля (низький рівень)</i>	6 – 9
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-5

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Форма контролю — залік.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	90-100
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	82-89
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	75-81
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	69-74

Оцінка	Кількість балів
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	60-68
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модуля (низький рівень)</i>	35-59
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-34

7. Навчально-методична картка дисципліни «Перша медична допомога»

Разом: 120 год.: лекції - 20 год., практ. заняття - 36 год., самостійна робота - 56 год., модульн. контроль - 8 год., залік.

Модулі	Змістовий модуль 1. Перша медична допомога при механічних ушкодженнях та пораненнях (87 балів)				
Лекції	1			2	
Теми лекцій	Травми: загальна характеристика, причини та механізми виникнення травматичних ушкоджень. Ушкодження шкіри. Травми опорно-рухового апарату (ОРА). Перша медична допомога при ушкодженні шкіри та ОРА.			Травми нервової системи. Травми голови у боксерів. Травми грудної клітки і живота. Перша медична допомога при травмах голови, грудної клітки та живота.	
Лекції, відвід. (бали)	1			1	
Практичні заняття	1	2	3	4	5
Теми практичних занять	Травми: загальна характеристика, причини та механізми виникнення травматичних ушкоджень. Ушкодження шкіри: потертості (пухирі), оmozоленість, садна, рана. Перша медична допомога при ушкодженні шкіри.	Травми опорно-рухового апарату: забиття, розтягнення м'язів, ушкодження сухожилків, вивихи, переломи. Кровотечі та їх характеристика. Методи і засоби тимчасової та кінцевої зупинки кровотеч.	Десмургія – накладання бинтових пов'язок на різні ділянки тіла. Перша медична допомога при ушкодженні ОРА: іммобілізація (знерухомлення), особливості транспортування потерпілих з різними травмами.	Травми нервової системи (голови). Травми голови у боксерів: струс головного мозку, забиття головного мозку, стиснення головного мозку. Пошкодження нервів. Ознаки та перша медична допомога.	Травми грудної клітки і живота. Перша медична допомога при травмах грудної клітки та живота.
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1
Самостійна робота (бали)	5				
Види поточного контр. (бали)	Мод. контр. робота (25 балів)				

Модулі	Змістовий модуль 2. Перша медична допомога при отруєннях(66 балів)		
Лекції	3	4	5
Теми лекцій	Отруйні речовини та шляхи попадання їх в організм людини. Характеристика токсичної дії отруйних речовин. Перша медична допомога при отруєннях.	Харчові отруєння. Перша медична допомога при харчових отруєннях	Дія отруйних істот (рослин, тварин) на організм людини. Перша медична допомога при укусах тварин.
Лекції, відвід. (бали)	1	1	1
Практичні заняття	6	7	8
Теми практичних занять	Отруйні речовини та шляхи попадання їх в організм людини. Характеристика токсичної дії отруйних речовин. Перша медична допомога при отруєннях.	Харчові отруєння. Перша медична допомога при харчових отруєннях	Дія отруйних істот (рослин, тварин) на організм людини. Перша медична допомога при укусах тварин.
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	10+1	10+1	10+1
Самостійна робота (бали)	5		
Поточний контр. (бали)	Мод. контр. робота (25 балів)		

Модулі	Змістовий модуль 3. Перша медична допомога при розвитку гострих патологічних станів (99 балів)							
Лекції	6		7		8			
Теми лекцій	Запаморочення у спортсменів. Тепловий та сонячний удари. Замерзання. Гіпоглікемічний стан. Гострий печінковий больовий синдром. Синдром внутрішньосудинного згортання крові. Перша медична допомога при цих станах.		Серцево-судинна реанімація при утопленні, електротравмах, ураженні блискавкою та опіках.		Гіпертонічний криз. Напад стенокардії, інфаркту міокарда. Напад епілепсії. Гіперглікемічний стан. Отруєння чадним газом. Отруєння ліками. Отруєння наркотиками. Перша медична допомога при цих станах.			
Лекції, відвід. (бали)	1		1		1			
Практичні заняття	9		10		11	12	13	14
Теми практичних занять	Запаморочення у спортсменів: гравітаційний шок, ортостатичний колапс, запаморочення при напруженні та короткочасній зупинці серця. Тепловий та сонячний удари. Замерзання. Перша медична допомога при цих станах		Гіпоглікемічний стан. Гострий печінковий больовий синдром. Синдром внутрішньосудинного згортання крові. Перша медична допомога при цих станах.		Утоплення. Перша медична допомога при утопленні.	Електротравми, ураження блискавкою, опіки. Перша медична допомога при цих станах.	Гіпертонічний криз. Напад стенокардії. Інфаркт міокарду. Перша медична допомога при цих станах.	Напад епілепсії. Гіперглікемічний стан. Отруєння чадним газом. Отруєння ліками. Отруєння наркотиками. Перша медична допомога при цих станах.
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	10+1		10+1		10+1	10+1	10+1	10+1
Самостійна робота (бали)	5							
Поточний контр. (бали)	Мод. контр. робота (25 балів)							

Модулі	Змістовий модуль 4. Екстрена психологічна допомога в умовах впливу психологічних факторів на людину та нетрадиційні методи (акупунктура, акупресура) надання долікарняної допомоги в екстремальних умовах (76 балів)			
Лекції	9		10	
Теми лекцій	Характеристика впливу психологічних факторів на людину. Екстрена психологічна допомога.		Нетрадиційні методи надання першої долікарняної допомоги в екстремальних умовах.	
Лекції, відвід. (бали)	1		1	
Практичні заняття	15	16	17	18
Теми практичних занять	Психологічні фактори потенційної небезпеки: страх, апатія, ступор, рухове збудження, агресія. Екстрена психологічна допомога.	Психологічні фактори потенційної небезпеки: нервово тремтіння, плач, істерика, паніка, реакція горя. Екстрена психологічна допомога.	Нетрадиційні методи надання першої долікарняної допомоги в екстремальних умовах. Перша медична допомога при непритомності (зомлінні), болю в серці, серцебитті, серцевому нападі, інфаркту міокарда, тепловому та сонячному ударах.	Нетрадиційні методи надання першої долікарняної допомоги в екстремальних умовах. Перша медична допомога при приступі бронхіальної астми (ядусі), носових кровотечах, укусах отруйних змій, закачуванні в транспорті, алкогольному отруєнні.
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	10+1	10+1	10+1	10+1
Самостійна робота (бали)	5			
Поточний контр. (бали)	Мод. контр. робота (25 балів)			
Підсумковий контроль	Залік			

8. Рекомендовані джерела

Основні:

1. Безпека життєдіяльності: [підручник] / В.Г. Цапко, Д.І. Мазоренко, Ю.С. Скобло, Л.М. Тіщенко; За ред. В.Г. Цапка. – К.: Знання, 2008. – 397 с.
2. Екстрена медична допомога: [підручник] / [М. І. Швед, А. А. Гудима, С. М. Геряк та ін.] ; за ред. М. І. Шведа. – Тернопіль : ТДМУ, 2015 – 346 с.
3. Жидецький В.Ц. Перша допомога при нещасних випадках: запитання, завдання, тести та відповіді: [навч. посіб.] / В.Ц. Жидецький, М.Є. Жидецька. - К.: Основа, 2003. - 124 с.
4. Кучмістова О. Ф. Перша долікарська допомога з основами анатомії та фізіології людини: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. Ф. Кучмістова, А.П. Строкань; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К.: КНУТД, 2005.-169 с.
5. Марчук А.І., Солодкий В.М., Чорний М.В. Долікарська допомога. — К.: НАВСУ “Правові джерела”, 2005. — 271 с.
6. Невідкладні стани / За ред. М. С Регеди, В. Й. Кресюна. – Львів, 2008. - 844 с.
7. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка: [навч. посіб.] / О.В. Чуприна, Т.В. Гишак, О.В. Долинна. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - 216 с.
8. Хорошуха М.Ф. Методичні рекомендації з питань надання першої медичної допомоги при виникненні травм та гострих патологічних станів у спортсменів.: Ун-т «Україна». – 2003. – 24 с.
9. Хорошуха М.Ф. Спортивна медицина: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 301 с.
10. Хорошуха М. Ф. Спортивна медицина з основами медичних знань: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К. : Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2019. – 468 с.

Додаткові:

11. Ковжога С.О. Цивільний захист і охорона праці в галузі: [навч. посіб.] / С.О. Ковжога, С.А. Тузіков, Є.В. Карманний, А.П. Зенін. – Х. : Право, 2013. – 192 с.
12. Ковжога С.О. Безпека життєдіяльності: [навч. посіб.] / С.О. Ковжога, О.Д. Малько, А.М. Полежаєв. – Х. : Право, 2014. – 304 с.
13. Лисенюк В.П. Основи рефлексотерапії, фітотерапії та гомеопатії: [підруч. для студ. вищ. навч. закл. IV рівня акред.]. – К.: Всеукр. спеціаліз. вид-во «Медицина», 2010. – 424 с.
13. Маруненко І.М. Медико-соціальні основи здоров'я: [навчальний посібник для проведення практичних робіт студентів вищих навчальних закладів] / І.М. Маруненко, О.В. Тимчик. – К.: КУ імені Бориса Грінченка, 2017. – 364 с.
14. Михалюк Є. Л. Актуальні питання спортивної медицини : монографія / Євген Леонідович Михалюк. – Запоріжжя, ЗДМУ. – 160 с.

15. Надання першої допомоги потерпілим від нещасних випадків / Черкас. держ. технол. ун-т; Уклад.: Кожем'якін О.С., Цікановський В.Л.. - Черкаси: ЧДТУ, 2003. - 39 с.

16. Петрик О.І., Валецька Р.О. Перша допомога при дорожньо-транспортних пригодах: [навч.- метод. посіб.]. – Луцьк: Вежа, 2000. - 64 с.

17. Соціальна та екологічна безпека життєдіяльності. Частина 1. Теоретичні основи екологічної та соціальної безпеки життєдіяльності: [курс лекцій] / О.І. Вальченко, О.М. Гунченко, Л.А. Сергєєва, О.І. Глебова. – К.: НУБіП України, 2018. – 171 с.

18. Тимчик О.В. Основи медичних знань: [навчальний посібник для проведення практичних робіт студентів вищих навчальних закладів] / О.В. Тимчик, О.Д. Мойсак. – К.: КУ імені Бориса Грінченка, 2018. – 64 с.

19. Фізична реабілітація, спортивна медицина : [підручник для студ. вищих мед. навч. закладів] / В. В. Абрамов, В. В. Клапчук, О. Б. Неханевич [та ін.]; за ред. професора В. В. Абрамова та доцента О. Л. Смирнової. – Дніпропетровськ, Журфонд, 2014. – 456 с.

20. Шукалюк Г.П. Серцево-легенева реанімація: виконуємо вчасно, ефективно, безпечно. *Довідник спеціаліста з охорони праці.* – 2017. – № 10. – С. 60–64.